

SLOVENEK.

V sredo in saboto

izhaja in velja:

Za celo leto . . .	6 for.	20 kr.
" pol leta . . .	3 " "	30 " "
" četert leta . . .	1 " "	70 " "
" mesec . . .	— " "	60 " "
Po pošti:		
Za celo leto . . .	7 for.	50 kr.
" pol leta . . .	3 " "	80 " "
" četert leta . . .	2 " "	— " "
" mesec . . .	— " "	70 " "

Oznanila.

Za navadno dvestopno versto se plačuje: 5 kr., ktera se enkrat 8 kr., ktera se dvakrat, 10 kr. ktera se trikrat natiskuje; večje pismenke plačujejo po prostoru

Za vsak list mora biti kolek (štampelj) za 30 kr.

Rokopisi se ne vračajo.

„Živi, živi duh slovenski, bodi živ na veke!“

Nar. posem.

Št. 87.

V Celovcu v sredo 31. oktobra 1866.

Tečaj II.

Še enkrat naš program.

A. Iz Kranja,

Naj nam sl. vredništvo za zlo ne vzame, ako še enkrat o našem slovenskem političnem programu ktero povemo. Ta reč je važnejša, nego si morda kdo misli. Trdni političski programi dajejo edini narodu samozaupnost, bivajo mu v burnih časih varno pristanišče. Pomnožujejo krepost njegovega delovanja. Primeri najnovejšo prusko politiko! Nasproti pa negotovi programi vzrokujejo nezaupnost naroda do samega sebe, jemljejo dejanju krepost in hitrost ter ves vspeh termastej sreči in okolnostim prepuščajo. Žalosten izgled nam dajejo naši brati Hrvati. Saj z narodi ni drugači nego z posameznimi ljudmi; iz njih moralične kreposti ali slabosti izvirajo, kakor iz majhnega vrelca, vse njih sreče in nesreče. In ako na sedanje političke razmere poglegamo, bogme! nam je treba moralično prav dobro se okrepčati, treba nam složnim in trdnim stati, da o svojem času ne postanemo igrača svojim sosedom in pa brezvestnej politiki. Trdnega političkega programa nam je neobhodno, neogiblivo, krvavo treba!

Kar vsi naši dosedanji rodoljubni programi zahtevajo, to je obseženo v malo besedah: Vsestrano blagostanje slovenskega naroda. Vsi hočemo, da bi naš narod postal izobražen, bogat, slaven in čislán. V teh mislih se slagamo vsi, samo potje so različni, po katerih bi to bilo doseči, in teh je do sedaj troje znamenovanih.

Prvi politički program našega naroda, načrtan pred letom dni v Mariboru, meri na združenje vseh dežel, koder Slovenci

stanujejo (razun Ogrskega in Benečanskega), v eno, tako imenovavno notranje-avstrijansko skupino. Po tem programu bi se imelo gledati na zedinjenje Kranjskega, Primorja, Koroškega in Štajerskega celega v eno skupino, ki bi obsegala tri različne narodnosti: Slovence, Nemce in Lahe, ki bi imela eno deželno vlado in en deželni zbor, oboje v Ljubljani. Ta program je prvi nasvetoval „Slovenec“, in kakor se iz lista 81. vidi, je „Slov.“ še sedaj teh misli. Toliko bi gotovo bilo pri tem programu doseženega, da bi vsi Slovenci pod eno upravo prišli.

Drugi program, razodet v več dopisih „Slovenca“, nasvetuje narodno slovensko skupino, to je zedinjenje vseh Slovencev v eno deželo z enim deželnim zborom in eno vlado, ktere bi pripadalo celo Primorsko, celo Kranjsko in pa slovenski deli Koroškega in Štajerskega. Ta skupina bi torej bila skorej popolnoma slovenska. Gotovo bi se po tem programu Slovenci lože po narodno izobraževali in omikali nego po prejšnjem.

Tretji program, v „Slovencu“ priobčen in tudi letos v Ljubljani zbranim rodoljubom priporočan, sega še za en korak dalje nego drugi, ter hoče iz Hrvaškega in cele Slovenije eno deželo napraviti, tako imenovano jugoslovansko skupino, ki bi obsegala južno Štajersko, južno Koroško, Kranjsko, Primorje in celo trojedno kraljevino z Dalmacijo in Granico vred; o Srbih v Vojvodini ta program ne govori. Dobrota te velike skupine bi bila dvojna, prvič združenje Slovencev z brati Hrvati, in drugič močen jez proti Madjarom, Nemcem in Lahom. — To je kratek pregled dosedanjih političkih slovenskih programov. Vpraša se:

Kterega se naj držimo, da svoj cilj dosežemo?

Pred vsem drugim moramo si pred oči postaviti, da Nemci, ki imajo sedaj našo osodo v rokah, nijednega teh programov prostovoljno ne bodo potrdili. Ako torej kdo pri katerem programu na to misli, kateri bo Nemcem bolj všeč, ta se po mojih mislih gotovo moti. V notranje-avstrijansko ali „ilirsko“ skupino ne bodo Nemci po tem, kar sedaj mislijo, nikdar stopiti voljni. Oni bodo sicer vedno na to merili, da si koroške in štajerske Slovence v starejši sužnosti obdržé, ali za Kranjsko in Primorsko se več ne brigajo, ker je njih politika sedaj — vsa druga. Do sedaj so še namreč bili gospodarovali celej Avstriji in so na podlagi nemškega bunda posebno našo Slovenijo za nekako svojo doméno ali državno posestvo imeli, ali odslej so jeli svojo lastno nevarnost spoznavati in se med seboj ože združevati za kake bodi mogoče zunanje eventualite. Aussejski in Beški dogovori, mislim, so nam oči dovolj odprli. Torej menim, da s to skupino ni nič. Ali vzemimo, da bi se res kedaj osnovala. Kaj mislite, da bode tedaj za nas bolje? Jaz mislim, da ne; ampak vse bi pri starem ostalo. Mi bi se z Nemci morda še huje boriti morali nego do sedaj, ker oni čisto kam drugam težijo nego mi, ker je njih politički ideal, njih bodočnost vse drugej, nego naša. Ta zveza bi za naprej isto tako nenaravna bila, kakor do sedaj. Pustimo torej jalove misli raji koj pri priči nego kasneje, in nastopimo pod krilom avstrijanskega orla svojo pot, ker se to storiti mora, ako mislimo sploh kedaj kak svoj namen doseči.

Besednik.

Govor pervosednika Zupana

v seji kupčijske in obertnijske zbornice 13. septembra 1866.

(Konec.)

Gospôda moja, terdi se sploh, da je zgodovina učiteljica. Ta važni izrek se brez dvombe da tudi obrniti na kupčijstvo. Kdor je le količkaj, gospoda moja, v angleško kupčijsko zgodovino pokukal, ta bo pač vedel, kako zeló važne in na vse strani vspešne da so bile tedaj primerne branilne sisteme t. j. colne obrane, ker le ž njih pomočjo bilo je mogoče, kupčijo na Angleškem tako visoko povzdigniti, kakor je zdaj. Vendar pa to tukaj samo omenjam in mislim, da me nihče ne bo napéno razumel ali celó menil, da hočem vedno škodljive prepovedne postave braniti. Bog obvaruj! V načelu sem rés za vse svoboščine; za take svoboščine pa, ki jih človek ne more prenašati in ki mu, kakor se večkrat v življenju dogodi, le škodujejo, za take svoboščine nisem bil nikdar in tudi nikdar ne bom ter zdaj le prašam, kako se more n. pr. desetletnemu fantalinu ravno taka svo-

boda dovoliti, kakor 24 letnemu mladenču? Tako pa tudi menim, da ste me dobro razumeli. — Jaz tudi mislim, da se ne motim, če terdim, da, kolikor bolj so nemške colne zavezne države v blagostanju napredovale, toliko bolj je Avstrija obožala. Nemške colne zavezne države, zlasti pa Prusija, imele so obilo glavníc ali kapitala in bile izobražene na vse strani, mi pa smo reveži bodisi kar se tiče kapitala ali stručne omike. In pri tacih okoliščinah naj se naša obertnija z neenakim orožjem vspešno bori!? Kako je to mogoče? Gospôda moja, kdor se s kom v boj poda, ta naj materijalno in duševno orožje svojega nasprotnika dobro prevdari in natanko pozna, sicer jo bo — staknil! In zdaj prašam zagovornike svobodne kupčije, kje v Avstriji je ves tisti blagoviti sad najti, ki so nam ga v nemški kupčijski pogodbi s tako lepimi besedami napovedovali? Kje je neki?

Veliko, da, prav veliko, gospôda moja, bi se dalo o tem govoriti, ali jaz nočem dalje truditi s tem častite skupščine in pravim samo, da se moramo iz djanske skušnjé v vsakem oziru veliko učiti, ne smemo se pa nikakor na limanice zvabiti dati zunanjim naukarjem, ki svobodno kupčijo čez vse zagovarjajo in priporočajo in ki vsi skupaj, kakor je nekdo prav rekel, niso v stanu z vsemi svojimi načeli o svobodni

kupčiji toliko tisoč in tisoč naših lačnih delalcev nasititi! — Prav zeló je želeti, da bi ravno slavne kupčijske zbornice v gospodarstvenih zadevah prve kaj zdatnega sprožile. Živa in neogibliva potreba je pa tudi, da se kupčijske zbornice popolnoma prestrojijo, da vendar enkrat nehajo bitičasne in da se jim tudi posvetovavna in sploh večja delalnost odloči. Naš kupčijski okraj, gospoda moja, zdi se mi eden izmed najvažnejših celega cesarstva. In zakaj? Zato, ker smo prav blizo pristanišč in od zdaj za naprej prvi mejači Italijanom, kamor se mora pred vsem kupčija naša obrniti. Ravno tako sem že pred več leti v tej zbornici tudi za to govoril, da se svobodna pristanišča odpravijo, kar je tudi eden naših najumnijših obertnikov v državnem zboru nasvetoval bil.

Beržkone se bode zdaj tudi pametna kupčijska pogodba z Italijo sklenila, vendar je tu treba velike previdnosti, ker je zdaj Italija nekako posestvo ali doména Francoske obertnije, in lahko se zgodi, da postane iz založišča neko meddeželno založišče. Gospoda moja, neko posebno pomembo, v moraličnem kakor v političnem oziru, ima pomorska bitva pri Visu, ktere slavni dobitnik Tegethof je za častnega meščana našega glavnega mesta izvoljen. Mi se nadjamo in tudi pričakujemo, da bode za naprej

Ali tudi Hrvatom bi se mi ne smeli sedaj pridružiti, da bi se tudi mogli. Kaj Hrvati hočejo, kdo to ve? Njim samim manjka še bolj nego nam edinega programa. Ena njihova stranka — madjaronska — teži po vsej sili v Pešto, druga — samostalna — sama ne ve, kam. Dokler se hervaška politika — od pamtiveka že nestalna — na nobeno stran trdno ne vleže, dotlej nam Slovencem ni mogoče njim se pridruževati. Hrvati bi morali še le sijajno pokazati, da so složni, da so zares Slovani po politiki, da hočejo naš prid. Tega pa Hrvati do sedaj niso še pokazali, timveč je njih poslednji sabor ali zbor bil pravi kaos (zmesnjava) popolnoma navzkrižnih mnenj. Torej mi ne moremo na njih pomoč računati, mi jih ne moremo in ne smemo v svoj politični kalkil ali račun jemati. Ali vzemimo kakor optimisti, da smo njim pridruženi. Kaj bi od tega imeli? Jaz — odkrito reč — bi se bal za pravo bratovsko ljubezen, za slog, za bodočnost nas vseh. Ako Hrvati s svojimi po krvi in jeziku sorodnimi brati Srbi tako slabo jedinstvo imajo, kakoga se je še le nam od njih nadjati? Naj me Hrvati krivo ne razumijo; oni morajo prej med seboj složni in združeni, s Srbi prijazni, pravi slovenski, a ne madjarski ali kakovi koli drugačni politikarji biti, — ondaj jim mi srčno radi podamo bratovsko roko v vedno zavezo. Dotlej pa hočemo z njimi samo simpatizovati, udati pa se jim še nikakor nečemo.

Vsled teh razmišljenj se mora vsakemu realnemu politikarju belodano in jasno videti, da naša domača politika za naprej ne sme in tudi ne more druga biti nego ekskluzivno slovenska. To pa če reči, da mi moramo, kar se naših domačih zadev tiče, z vsemi močmi in po vseh postavnih potih narodno slovensko skupino dosegati. Vsa neslovenska pritiklina, izvzemši peščico Lahov in Kočevarjev, mora se po vsej mogočnosti odstranivati, ker bi nas le motila v našem narodnem in izobrazivnem napredku. Mi združeni ne potrebujemo za naš prvi napredek drugega nego milega solnca ravnopravnosti in rosice božjega blagoslova. Vse drugo je od nas odvisno; naša korist, naša sreča bo našega truda sad. Ne strašimo se tega dolgotrajnega prizadevanja za narodno, obiteljsko združenje! V povestnici narodov stoji zapisano: Narodom je treba z dolgim trudom in s potrpljivostjo boljše srečo si prislužiti! Zaupajmo pravičnosti vlade, ktere se bodo tudi enkrat oči

odprle, da bo bolje hranila vselej zveste Slovence; zaupajmo tudi duhu časa in pa mogočnej ideji narodnosti, ki je že dandanašnji čuda storila. „Edina Slovenija“ — te dve besedi naj bodete v vsako slovensko srce zapisani; one nas naj navdušujeta h krepkemu, neutrudnemu delovanju! Edina Slovenija — to je prva pogodba, to je conditio sine qua non vsega našega napredka; daljna pridodnost pa je v božjih rokah!

Avstrijsko cesarstvo.

Na Dunaju 27. oktobra. (Minister Beust. Cesarjevopotovanje. Zrinjskova svečanost in Strossmajer. Praška „Politik“ in drugi nemški časopisi. Hasner.) Pruska pa Saksonska ste tedaj vendar sklenile mir. Pa tudi nas bo berzkone nekaj doletelo. Cesar namreč smo se dolgo bali, bode se vendar le vresničilo; poprejšnji saksonski minister pl. Beust prevzel bode pri nas ministerstvo cesarske hiše in zunanjih zadev. Ni še to sicer po uradniških časnikih razglašeno, pa vendar trdijo vsi drugi časniki, da je cesar že včeraj v Pragi Beusta imenoval za svojega ministra. Mi tega nikakor še ne moremo verjeti; kajti prečudno bi bilo, da bi v enakopravnej Avstriji tako znani Velikonec minister postal, ki je, kakor časniki pravijo, za Avstrijo goli centralizem priporočal. Ako bi se pa vendar to zgodilo, mi Slovenci zmiraj ostanemo federalističnemu programu zvesti, dobro se spominjaje, da ministri pridejo in gredo, narodi pa ostanejo! Žal bi nam tudi zelo bilo, če bi se vresničile besede pruske „Schlesischer Ztg“, ki je nedavno pisala to le: „Če bode Beust v Avstriji ravno tako delal, kakor na Saksonskem, sme ga Prusija že naprej vesela biti!“ — Misli vseh prebivalcev naše carvine se gotovo zdaj obračajo na dežele česke korone, ktere so tako srečne svojega kralja in gospoda v svojej sredi imeti. Je ti pa tudi to cesarsko potovanje res veličastno, majestetično. Cesar se je podal sam v dežele, v kterih je ljuti sovražnik tako sirovo razsajal in ni družega nič zapustil, kot grozovito morivko — kolero. Cesar se je podal sam na pot, da bi tolažil in pomagal globoke rane celiti. Povsod, kamor koli je prišel, sprojeli so ga s tako odkritosrečnim veseljem in spoštovanjem, da se res vidi, da

česki narod zares ljubi svojega kralja kot svojega očeta in ga ne bode nikoli, tudi v največjih stiskah in zadregah ne, zapustil. Cesar je pa tudi povsod se svojim prijaznim obnašanjem si srca vseh pričujočih pridobil in le en glas gre po celej deželi o njegovej velikej dobrotljivosti in prijaznosti. Na Moravskem v Brnu in Olomucu — bil je prav navdušeno sprejet in se pogovarjal se pričujočimi; tako tudi na Šleskem. Povsod razdelil je imenitne darove, pa tudi mnogo redov in svetinj. Vse vendar pa je prekosil sprejem Nj veličanstva v zlatej Pragi; starodavno mesto se svojimi sto stolpi obleklo se je v praznično obleko, vsa društva in korporacije pričakovalе so preljubega svojega kralja v kolodvoru. Ko je hlapon sprihal, zadonelo je iz tisoč in tisoč grl: „Slava!“ in utihnilo je še le zbrano ljudstvo, ko je praški župan dr. Bělsky cesarja nagovoril v českej besedi in tudi cesar je po česki odgovoril. Tisočerna slava je zadonela zopet na koncu govora, ko se je cesar v pripravljenih vozovih v kraljevi grad Hradčin peljal. Cesar bode ostal več dni v Pragi in že zdaj se sliši, kako skrbno za svoje uboge in zelo stiskane prebivalce skrbi. Ubogim v Pragi dal je 20.000, narodnemu gledališču 5.000, narodnemu muzeju, kterega predsednika: grof Clam-Martinić in Palacky — zgodovinar — sta mu vse po česki razlagala, 10.000 goldinarjev i. t. d. Jutri se pričakuje oznanilo tistih, ki jih je cesar za vredne spoznal z redi in svetinjami obdarovanim biti; njih imena bodo neki 20 strani napolnila. Prihodnjic še več o tem. —

Zdaj se po Hrvaškem Zrinjskijeva svečanost kaj sijajno obhaja. V Zagrebu bode se pa še le prihodnji mesec. V Djakovu se je slavil spomin Zrinjskega 21. t. m. in prevzvišeni gosp. vladika Strossmajer poklonil je na spomin te svečanosti 50.000 gld. za jugoslovansko vseučilišče v Zagrebu. Zagrebški „Pozor“ ima pri tej priliki znamenit članek: Imamo sveučilišče.

Praška „Politik“ ima zdaj na enkrat 7 tiskarnih pravd; ravno, ko je Belcredi, ki s cesarjem potuje, v Prago prišel, dobila je dve. Čudno! — Nemški časniki so si zdaj zelo navskriž, posebno Graški „Telegraf“, ki zastopa Blagotinšekovo dualistično stranko z Ausečskim programom, in stara „Presse“, ki zastopa Skenetevo centralistično stranko s Hasnerjevim programom. Znabiti prihodnjic o teh časniških prepirih kaj več povem.

Znani predsednik pokojnega „Reichsratha“ in poslanec praškega deželnega zbora, Ve-

naše avstrijsko pomorsko brodovje več veljave zadobilo in da se ne bode tako pomahčehinsko kakor do zdaj z njim ravnalo; zatorej zakličem junaškemu Tegethofu navdušeno: Slava!

Mi se tudi odkritosrečno nadjamo, da bode vendar enkrat prava, svobodna, narodna avstrijska politika sprevidela, da more le jadransko pa černo morje moč in veličestvo Avstriji spet pridobiti. Da bi bila nesrečna avstrijska diplomacija bolj na Avstrijo, kakor pa na Nemčijo gledala, prepričala bi se bila že lahko davno, da so naravna pota za našo kupčijo in obertnijo, proti jutru in jugo — izhodu, in to tolikanj bolj, ker nam teče najlepša reka na svetu, Donava, iz poglavitnega mesta cesarovine v izhodnje kraje. Da, gospoda moja, kar se moramo v zapadu učiti, moramo si v izhodu v prid obračati. Staro pravilo „pro domo sua“ — za se najprej! — je gotovo zelo pomenljivo in verh tega še gotovo tudi prav lahko izpeljati, vendar pa nastopijo, gospoda moja, v človeškem in posebno še v državnem življenju taki časi, v kterih je vzajemno, skupno delovanje tako rekoč nekako životno vprašanje. In ravno v takem stanju se nahajamo zdaj tudi mi. Če se n. pr. v kaki vasi ogenj vname in vsak gospodar le okoli svoje hiše leta, da bi svoje blago in premoženje rešil, tedaj

pogorijo gotovo vsi; nasproti pa ko bi se bili vsi skupaj ognju v bran postavili, pogasili bi ga bili gotovo kmalo. To je sicer prav majhna ali živa podoba slepega egoizma ali sebičnosti, ki so ga v Avstriji odgojili in nam tako v družbi s kukavno in slepo poddanostjo v resnici specifično avstrijsko uboštvo nakopali. Vlada naj torej za naprej ne posluša več tako imenovanih dobremislečih, ampak take možé, ki so v stanu brez samopridnosti in strahu vladi če tudi najbritkejšo resnico očitno povedati, take možé, pravim, ki imajo zares serce za cesarja in domovino, naj vlada za naprej posluša.

Pervi in glavni pogoj za podlago materialnega razvoja pa je in ostane vedno prava, resnična politična svoboda, kajti vse dohaja iz politike. Ustavna svoboda in nji doslednja kupčijska politika je storila, da so obertnijske dežele dandanašnji to, kar so. Da bo tedaj srečno vse izteklo, mora se vsa državna mašina popolnoma z nova prenarediti. Pred vsem pa nam je treba popolnoma in zares svobodomiselnega narodnega ministerstva! —

Gospoda moja, naj so le vojske sem in tje potrebne, ali vendar ostane vedno res, da so gledé na gospodarstvo zmirej velika nesreča. V nekem oziru pa je tudi gledé na gospodarstvo zadnja pruska vojska zelo

pomenljiva, namreč zato, ker je po njej aprilaska t. j. nemško-avstrijska kupčijska pogodba ob veljavo prišla. Pred vsem drugim pa bi bilo zdaj avstrijskej vladi svetovati, naj hitro, kar najbolj more, sposobno može v kupčijskij zbor na Dunaju skliče, da bi neutegoma nemško-avstrijsko kupčijsko pogodbo po zdanjih potrebah predrgučili. Tu pa gre pred vsem na to gledati, kako da bi si avstrijski derzavljani opomogel, kako da bi premožen in dobromiseln postal. Gospoda moja, zgodovina naš pač zadosti uči, da bogatinec ni bil nikdar demagog, pač pa revež. Vlada naj torej pred vsem pomisli to, da je le tista država bogata, terdna in močna, kjer podložniki tudi kaj premorejo. Dasi pa tudi moram iz več izrokov h koncu hiteti, vendar si ne morem kaj, da ne bi tu spomnil besedi presvitlega nadvojvoda Albrehta, zmagovalca pri Kustoci, ki je rekel: „Serčnost velja!“ — Le tisti je zgubljen, ki obupa, — in gospoda moja, ravno o tem visi prihodnjost Avstrije. Na noge tedaj ljudstvo in vlada z združenimi močmi, in dobrotljivi Bog bode razlil svoj blagoslov na novo Avstrijo, ker imamo zdaj Avstrijo. Blagoslovi, ohrani jo Bog! (Splošno pravo Dobro!)

likonemec Hasner, je svoj mandat kot poslanec praškega mesta nazaj poslal. Da bi le Hasner edini ne ostal in dosti posne-ovalcev imel! Srečna jim pot!

Dežele notranje-avstrijske.

Iz Celovca. (Deželni zbori; Klagenfurterica; vojaki; licitacije.) Čudom smo se čudili, da o hervaškem deželnem zboru še govora ni bilo; bali smo se, da je hervaškeje avtonomiji ali samoupravi že odklenkalo. Pa hvala Bogu, da ni tako, tudi hervaški zbor je sklican na 19. novembra. Vseh Slovencev oči bojo posebno zdaj, ko se naš program suče na narodno podlago, obrnjene v Zagreb. Naj se bratje naši jasno in krepko potegnemo za federacijo in tako na laž postavijo besede, ki jih „Slovenec“ ravno danes v svojem vvodnem članku donša. — Ni ga človeka, ki bi svoj liberalizem in svoje svobodne misli tako rad na veliki zvon obešal, kakor je vrednik naše „Klagenfurterice“. Ali pa je to prava liberalnost, ako može, ki so se iz nižave povzdignili na visoko stopinjo in uživajo zaupanje in ljubezen vsega mesta, da! vsega slovenskega naroda, da take vse časti in hvale vredne može pri vsakej priložnosti zasmehuje in na sramoto postavlja zavoljo — čujte! — njihovega rokodelstva. G. Dr. Jleib! vsi ne morejo biti grofje in baroni, tudi ne vsi doktorji in literati, — pa gotovo je veliko rokovičarjev in rokodelcev, ki stojijo tako visoko, da jim marsikteri doktor — naj si bode tudi iz velike Nemčije doma — ni vreden jermenov na črevljih odvezati! — Te dni se vojaki razpuščajo domu in po cestah na vse štiri vetrove se razlega petje in ukanje. Da bi sirote le tudi po zimi kaj doma svojim ljudem pomagati in si kruhek služiti mogli! Da bi le tako ne bilo, kakor se je že večkrat godilo, da morajo proti vigredi, ko na kmetih delo navstane, spet prijeti za puško! Bog nam ohrani zlati mir; pa oblakov se kaže dosti, ki morejo nam spet nagnati hudo burjo in vojsko! — Konji se še po dražbi prodajajo in veliko je tacihi ljudi, da imajo konja, ki prej še repa nikoli niso imeli. Naši konje-rejci pa svoje lepe živine ne morejo spraviti v denarje! Tako ima torej vsaka reč dvojno stran!

Iz rožne doline. (Odgovor borovskemu dopisniku.) Na strani 325 „Slovenca“ se bere neko opravičevanje. Res pomenljiva beseda! Toda pogledaj, kako se opravičuje oni dopisnik. Najprej govori o šolski maši. Tu pa mu nočemo zanaprej nič očitati, ali skorej bi misliti morali, da po takem nikjer šolske maše ni, kjer je le en sam duhovnik! Pa pustimo to reč; saj gospod župnik dobro in bolje vedó, kaj je pravo, kakor pa mi posvetni ljudje. — Dalje piše g. dopisnik, kakor bi mi bili čisto zoper nemški jezik. Ali to ni res; kajti ve naj, da nismo bili nikdar, da nismo in ne bomo zoper nemški jezik. Kdor ga potrebuje, naj se ga uči, pa ne v škodo narodnemu razvitju; ali zoper to smo bili, smo in bomo vedno, da se v ljudski šoli, kjer sirovi in neotesani otroci še svojega maternega jezika tako rekoč ne znajo, že drugi jezik vpeljuje, kterega učenci domá ne govoré ter se tudi v cerkvi ne rabi. Tega ne najdeš, dragi moj dopisnik, nikjer po svetu, kjer koli narod svojo narodnost časti, ljubi in drugemu ne služi!

Le to se še prederzujemo reči, kako naj vsak zveden in izobražen človek ljudsko šolo razume. Glavna sverha (namen) ljudske šole je: Ves poduk naj služi keršansko-pobožnemu odgojenju. Učitelji pa imajo dolžnost mladino ob enem podučevati in razvijati jej duševne zmožnosti, ter tako pripravljati, da postanejo danes ali jutri

veljavni, vredni in pametni udje človeškega društva. Ravno zavolj tega pa naj si tudi nabirajo za svoje življenje koristnih znanosti in vednost. Ali mar morda nemščina ali nemška slovnica pri teh predmetih slovensčino in slovensko duševno omikanje podpira? Kaj pa še? Kdor misli, da se ta za vsakega Slovence necenljivo imenitna naloga ljudske šole v dveh jezikih brez škode maternemu doseči more, s tem ne govorimo več besedice o šolskih zadevah.

Posebne zadeve ima tudi vsaka druga fara, bodi si slovenska, nemška, laška itd. Po vseh deželah nahajaš razne rokodelce in druge ljudi, ki hodijo v druge kraje dela in zaslužka iskat. Le vprašajmo Nemce, kaj se učé v svojih ljudskih šolah, ali Lahe, ki pridejo v trumah k nam zidat? Ali bi ne bilo po zadevah in potrebah Nemcev in Lahov treba, da bi se drugih jezikov učili? Če pa kdo od teh kak drug jezik zna, ali mar menite, da se ga je v ljudski šoli naučil? Godilo se je to, žali Bože in se še godi po slovenskih krajih, pa je le napčno na vsako stran. Tudi pravi g. dopisatelj, da gredó eni otroci v Celovške nemške šole. Koliko le neki? Nektero leto noben, včasih pa eden ali dva! Zato naj bi pa vsi drugi plesali, kakor ta dva godeta!? Da bi se pa tam tolikanj nemškega naučili, da bi mogli kupcem dopisovati, o tem pa raji molčimo! Če g. dopisatelj pri tem ostane, kar je izgovoril, tedaj vemo, da le jezikoslovno šolo zagovarja, ne pa ljudske, katero mi menimo.

Jezik je le sredstvo za sverho, ako pa še sredstva ne dosežeš, kje pa sverha ostane? Zatorej ni čuda, da Slovenec v omiki za Nemcem zaostaja! Upamo pa, da nas Bog ne be zapustil; — kar gospod dopisatelj iz Borovelj ne pripusti, bo pa sv. Mohor pomagal!

Iz Polja pri Beljaku 27. oktobra. † (Misli nekega kulturonosca. — Lov. Razboj.) Kakšne misli še marsikdo o učiteljih ima, tega sem se pred kratkim prepričal. Nek pripravnik namreč, kateri je ravno zadnjo skušnjo naredil in domu prišel, pokaže nekemu gospodu v domovini svoje spričevalo. Oj! oj! reče ta prebravši ga, čemu je učitelju „izreja“! čemu „sadjoreja“? itd. učiti naj dobro zna in dosti je! — Kaj pravis, dragi čitatelj, k take-mu govoru enega v občini spoštovanega moža, da, celó kulturonosca? In kaj bi k temu še le rekli davno zamerli delavci na pedagogičnem polju, kakor Pestalozzi, Dencel itd.? Vem, da bi radi zopet v grob nazaj šli, ko bi videli, da še zdaj v 19. stoletju taki omikanci živijo. Pa dosti naj bo od tega in povem naj kaj drugega.

Pred nekimi dnevi vidi nekdo jelena in pové to hitro lovcu. Komaj ste pretekli 2 uri in že je bilo 12 lovcev na planini. Lov se začne in vsak jelena komaj pričakuje. Pa o jomene! jelen vsem pete pokaže in se poda čez planino. Lovci pa so se vsi žalostni in pobiti razšli. — Ni dolgo, kar je bil v vasi Zabrdce tak razboj, da bi bili kmalo enega ubili; pa o pravem času vendar še pride župan sam in odvrne tako nesrečo. Nekteri ljudje so vendar hujši ko živina!

Iz Celja 25. oktobra. — P. (Dijaki in šola; gimn. petje; gg. gimnazijalni učitelji; gledališče.) Šole na tukajšnji gimnaziji, realni in glavni šoli se pričnó 3. novembra. Slovenska mladina že prihaja iz vseh krajev dolnje Štajerske, tudi iz Kranjske itd. jih je prišlo nekaj. Želimo iz celega srca, da se bo po zakonih, kateri se jej bodo prvi dan slovesno naznanili, zvesto ravnala in marljivo, bučeli na rožicah enako nabirala dušne hrane, ktere bo v svojem življenji potrebovala. Pri tem je pa tudi treba, da se skazuje povsod in vsegdar, da je slovenska mladina, in da ne dela, kakor se je morebiti v pretečenih

letih žalibog godilo, nikomur sramote. Podpira naj tudi, kolikor jej le njene moči pri-puščajo, naše slovstvo, kteremu je namenjena za steber. Preprirov in svaje se gre tudi ogibati.

Ob enem vas, celjski dijaci, spominjamo na vaše petje bodisi v cerkvi ali pri drugih priložnostih. V pretečenem letu ste, kakor sem dostikrat opazoval, pri službi božji skorej vselej le nemški peli. Mislil sem si sprvega, da med pevci so le samo nemški dijaci. A temu ni bilo tako. Torej upamo, da bo letos kaj drugači. Pesem dobite gotovo iz celjske čitalnice dovolj in vaš pe-vodovja g. Cinauer vas bode tudi rad v slovenskem petju podučeval. — —

Naj še eno o tukajšnjih gg. gimnazijalnih profesorjih spregovorim. Rodú jih je 5 (izmed 14) našincev, a dva: g. ravnatelj in g. O. sta za nas tako kakor mrtva. Ostali trije: gg. H—r, K. in Ž. so sicer tudi po duhu naši, vendar bi za slovensko narodnost lahko več storili, kakor fakično storé. Posebno pa primemo tebe, ljubi naš Miha! Ti si učitelj slovensčine na celjski gimnaziji, pa nisi ud čitalničn, niti si naročen na kateri slovenski časopis, niti si družbenik ktere slov. družbe, niti se pri kterej v a ž n i priložnosti Slovence skazuješ! — Smešno je, kar je ta gospod, sicer v svojih rečeh jako dobro izučel, na vprašanje, zakaj da ne prebira nobenega slov. časopisa, odgovoril. Čuj slovenski svet te besede, takole se glasé: „Za to, ker to, kar se bode godilo, že tako po priliki vem; drugih reči pa ne potrebujem.“ To je torej učitelj — ste li slišali? — učitelj slovensčine na celjski gimnaziji v sredi 19. stoletja govoril. Gospod, tega pa ne storite več, ali se pa kam skrijte, da Vas nihče na celem svetu videl ne bo. Omenjeni in res čudni gospod pa tudi nobenega nemškega časopisa ne prebira, ergo: skazuje se ravnopravnega! Kakor dobro vem, tirja ta gospod na gimnaziji le samo suho gramatiko, ktero zares izvrstno zna. To je gotovo dobro, pa praktičnega se pri tem malo, malo naučiš. Stare slovensčine je neki lani v osmi soli toliko podučeval, da je izvrstni dijaki na koncu leta še brati niso znali! Obžalujejo pa sicer gotovo vsi celjski dijaki iz dna srca, da jim je priljubljeni gospod Pletršnik odvezet. — Bomo videli, če bodo te besede kaj sadu obrodile; če ga nič ne bo, se bo pa spet vrli „Slovenec“ naprosil, da majhen prostorček takim sporočilom odloči.

Pet drugih gg. profesorjev je rojenih na Českem in Moravskem. Gg. L. in Hl. sta Slovincem prav pravična, in prvi je gotovo največi ljubljeneec celjskih dijakov. Vsak poštenjak, ki je kot učenec tega gospoda celjsko gimnazijo zapustil, hranuje v blagem spominu učenega gospoda L. Vsi drugi profesorji (skupaj 7) so Nemci, — le samo ta razloček je med njimi, da so Slovincem nekteri zastram narodnih zadev pravični, drugi pa vsemu narodnemu le protivniki in njih glava je g. G. Z znanim g. Heinrichom v Ljubljani sta si menda prav blizo v rodu! Torej čast, komur čast, graja pa, komur graja! Toliko o naši gimnaziji za zdaj. —

Kar pa našo glavno šolo in realko zadeva, ne more se o rodoljubju pri učencih nič omeniti. Saj pa so tudi učitelji znani. Nekaj izmed njih je vnetih rodoljubov, ali kaj to pomaga, ker večina nasprotuje!

Tukaj že blizo dva meseca gledališčino osoblje igra. Sploh sodijo, da so vsi izvrstni igralci. Zatorej je pa tudi večidel še koj napolnjeno gledališče. Ali bi se pa ne dala tudi kaka slovenska igra na oder celjskega gledališča spraviti? Že pretečno poletje je bilo govorjenje o tem, pa vse je zopet zaspalo. Stavim kaj, da bo napolnjeno, ako bi se slov. igra po naših izurjenih čitalničninih igralcih predstavljala. Pa

ne čakajmo dolgo! — Te dni se vojaki v eno mer skozi Celje iz Italije prevažajo. Radosti srce poskakuje, kedar slišimo tudi mile domače glasove, kakor: „Naprej“, „Mila lunica“ itd. igrati. Se ve, da je redko kedaj kaj tacega slišati, pa je vendar tudi nekaj.

Pri Celju. — n. (Teharska šola pa še nekaj). „Slovenec“ je že o petih šolah v celskej okolici govoril. Naj mi bode dovoljeno, še o teharskej nekaj besedic spregovoriti. G. učitelj S. je v vsem mojster, posebno v računanju, samo da slovenščino — zdi se mi, da je rojen Nемеc — komaj za silo zna. Torej se z otroci, ki so razun 1 — 2 vsi od slovenskih staršev rojeni, prvo uro, ko v šolo hoditi začnejo, tudi le za silo zmeniti more. Kako se bo potem otrok slovenščine v pisavi privadil?! Ni pa pričakovati, da bi se g. S. zdaj na svoje stare dni slovenščine do dobrega naučil. Teharske dni bodo torej potrpljenje imeli (?).

Ker že o teharskaj šoli govorim, naj še o rodoljubju Teharčanov nekaj povem. 28. decembra l. 1865 je v tukajšnji okolici znani sadjerejec in domoljub Vizjak v seji občinskega zbora nasvetoval, naj bi teharska občina kot dosmrtni ud k slov. Matici pristopila. Enoglasno je bil ta predlog sprejet. (Glej. „Novice“ 3. januarja 1866). Res hvale in posnemanja vredno! Pa vendar še morebiti kdo v teharskej fari prebiva, ki bi osebnok „slov. Matici“ pristopil. Kako pa, da je „družba sv. Mohora v tej občini, kjer rodoljubje klije, vsa pozabljena, tako da nijednega družbenika ne šteje? Naj vrli Vizjak še o tej zadevi v srenjskem zboru kaj sproži! Pa tudi ne dvomimo, da bi se v Teharjih še drugi ljudje omenjeni družbi ne dobili. Na noge torej! Če se ne motim, šteje tudi celjska čitalnica nekaj udov v Teharjih. —

Teharje so zgodovinsk kraj. Narodna pripovedka, ktere se je g. F. Kočevar pri spisovanju svoje knjige: „Mlinarjev Janez ali vplemenitenje Teharčanov“, držal, pripoveduje nam, da je nek „Mlinarjev Janez“ grozovitega grofa Ulrika II. po noči vjel, ter ga le pod to pogodbo zopet sprostil, da je grof obljubil, Teharčane in celo okolico vplemeniti. To se je res tudi koj drugi dan pri volitvi novega načelnika zgodilo. Vplemenitivno pismo se neki hranuje v graškem arhivu (Joaneumu). Tudi imajo Teharje še zdaj svoj grb z dvema zvezdama, kateri je grof Ulrik II. ob enem od svojih treh prepustil. In še se piše: Teharje plemenitovišče (Edelthum Tüchern). Škoda, da ni o tem v „celjskej kroniki“ ničesar povedanega; vsaj jaz nisem mogel ničesar v njej najti. Kako so neki Teharčani ob svoj plemeniti stan prišli? Neka pripovedka mi je o tem znana, vendar drugokrat kaj o njej.

Da „Slovenec“ preveč prostora ne kratim, naj le še eno omenim, to namreč, da je gospod župnik, že siv mož, le preveč starokopitnež ali nemškutar. Kakor se mi dozdeva, ne pripoznava nam on še naše nove slovenske pisave ne; kajti ko je od nekega pismo prejel, v katerem je bilo njegovo ime s (T . . . .) š namesto s . . . . sch pisano, rekel je, da so ga prekrstili! — Nasproti pa zasluži gosp. kapelan D., iskren domorodec, v vsakem obziru vso pohvalo. Slava mu!

Ptuje dežele.

Pruška. Prusi in Saksonci, ki so po tako imenovanj nemškej vojski si najbolj navskriž bili, sklenili so vendar 24. t. m. mir „na večne čase“. Podpisani so bili pogoj v Berolinu. Najvažnejše točke v omenjenem miru so: Saksonski kralj pristopi k severno — nemškej zvezi. Pruski kralj je

najviši poveljnik saksonske armade. V trdnjavi, imenovani Kraljevi Kamen, bodo za posadko pruski vojščaki. Saksonski kralj obljubi pruskemu 10 milijonov tolarjev v treh obrokih plačati. Celi saksonski telegraf pride v pruske roke. Solno samoteržje se odpravi itd. — Iz teh pogojev vsak lahko vidi, kako malo samostalnosti je še ostalo saksonskej nam prijaznej deželi; pruski kralj res na vso moč pripravlja svojo veliko Prusijo. — Volilna postava za severno zvezo se je tudi že oklicala. Po njej je volitev neposrednja, očitna in se izvršuje po lističih.

Italija. Kralj pride z velikim spremstvom 7. novembra v Benetke, od koder gre te dni posebna deputacija v Florencijo, da poroči o glasovanju, ki se je tako svečano in veselo izvrševalo. — Na Beneškem se bodo po naznanilu ital. vladinega lista koj italijanske postave razglasile, n. pr. italijanska ustava, odprava konkordata in samostanov, cena denarja, enakost pred postavo brez obzira na osebo in vero itd. itd. — Tuči se je nadjati, da se bode prognanim vladarjem njihovo premoženje nazaj dalo, — ker je Ricasoli neki sam španskemu poročniku na znanje dal, da, če zapusti bivši neapolitanski kralj Franc II. Rim in se na tuje poda, hitro dobi spet vse svoje premoženje, ki je zdaj še v prepoved djan. Ricasoli sam se menda ni, ko je bil pred nekaj leti na Toškanskem dež. namestnik, nikdar nadvojvodovega premoženja dotaknil. Po takem je upati, da se bodo lahko porazumeli.

Rim. Piše se od tod, da bode Napoleon skorej rimski vladi neko pismo poslal, ki se bode nekako tako le glasilo: Da ne nastanejo v Rimu take homatije, kakor n. pr. unikat v Siciliji, veleva že človečnost, da se jim v okom pride. Zato gre poskerbeti, da pride v Rim v ravno tem času, ko ga zapusté poslednji francoski vojaki, italijanska posadka. Zagotavlja se, da so Francoska, Italija in Avstrija popolnoma enih misli in da pošljejo tje vse tri svoje posebne zastopnike, ki naj potem vse potrebne reči skupno obravnajo. — Kam prav za prav to meri, ni nam še po vse jasno! — Iz druge strani pa se tudi piše, da je bivši minister vojaštva, Mérode, one dni v Florenciji bil in se tam z ministrom Ricasolijem zastran rimskih zadev pogovarjal. Ker sta oba znana Napoleonova nasprotnika, kočejo zdaj nekteri vedeti, da se bote papeževa pa italijanska vlada same med seboj porazumele, kar bi bilo tudi res najbolj prav, ker nekaj se mora vendarle enkrat zgoditi. „Non possumus“ se nam ne zdi geslo prave, osrečivne politike, ampak le pogodba, kakor pravi angleški zgodovinar Macaulay, dasiravno ostane krivica — krivica! Od nekod se tudi piše, da je cesar Napoleon papežu dozdanje posestvo po vsaki ceni zagotovil. — Naj pa že bo tako ali tako, — kmalo se bo moralo kaj zgoditi!

Turčija. Punt na Kandiji še kratkimalo ni zadušen. Ondotni kristjani se hrabro borijo in dadó turški armadi veliko opraviti, tako da jim bode javeljne kos, če spet nesrečna diplomacija po svoji stari navadi suženstva ne oktrojira! Sultan je poskušal zdaj vse z lepo in z gerdo, pa nič ni opravil. Zdaj neki hoče še starega Omerpaša za poveljnika tje poslati, češ, da bo ta bolj srečen. Naj bi ga starca vendar enkrat strela zadela! — Sultan je francoskemu ministru de Moustier-u velikodušno darilo, 200.000 frankov, poslal, gotovo zato, ker Turke podpira in je Gerkom v Atenah ostre levite bral. Naj mu le dobro teknejo, vsaj zdaj vemo, da ima denar tudi pri ministrih svojo silovito moč! — V Carigrad je one dni prišel novi romanski knez Karol I., da bi se Sultanu poklonil in od njegova poterjen bil, kar se je tudi z velikimi svečanostmi zgodilo. Romanski knez je neki tudi priznal in poterdil, da Romanija pri-

pada k celokupnosti turškega cesarstva in da obvelja tudi za naprej znana pariška pogodba. Ker nimajo Turki na Romanskem nobene terdnjave, kakor na Serbskem, ne bo pač zdaj vendar nihče Serbom zameril, če krepko zahtevajo, naj se serbske terdnjave popusté in razderejo, ker so Serbom vedno nevarne. Kar je enemu prav, to naj bo tudi drugemu! — Vsi zastopniki družih dežav, razun ruskega, poklonili so se novemu knezu. — Vsi francoski diplomatski opravniki v jutrovih deželah so dobili ostre povelje, vsakoršnim rovarjem krepko nupete stopiti, ker ne gre zdaj rovarij delati, menda zato ne, ker je Napoleon bolen!

Francoska. Napoleon se je iz toplih že vernil na ces. grad blizo Pariza. Kako se zdaj kaj počuti, ne sliši se nič gotovega. Govori se pa, da misli pozimi na Alžirskemu ali pa v južni Franciji stanovati, med tem pa da bode spet vladala cesarica in se tako privadila težavnega posla, ki jo čaka, če Napoleon res danes ali jutri oči zatise. — Znani nekdanji minister Thouvenel, veliki prijatelj Napoleonov, je oni dan v 48. letu svoje starosti umerl. Bil je kaj enega gičen mož in velika podpora zdanjemu cesarstvu. — Zastran Mehike se pa to poroča, da je šel gen. Castelneau res tje v namenom, cesarja Maksa pregovoriti, naj cesarstvu odpove in v Evropo nazaj verne, ker mu Napoleon ne more nič več pomagati, zraven pa da se tudi ali z Juarezom ali s Santo Ano ali pa z ameriškimi vladarji zastran prihodnje vlade zmeni. Po nekterih sporočilih Johnson res misli v Mehiko vdariti, da bi se domačim zadregam enmalo odtegnil. Ameriškimi vojaki bi se v večja mesta na posadko postavili in tako scasom Mehiko zedinjenim državam pridružili. Cesar Maks pa menda noče še nič od odstopa slišati in je neki terdne volje v Mehiki ostati, dokler bo le mogoče. Res velik vitez je Maks!

Razne novice.

* Generali Benedek, Henikstein in Krizmanic so bili oni dan v pokoj djan. Pravda je tedaj dognana; vendar pa se še poroča, da bode zdaj več oficirjev pred sodbo poklicanih. Le-tém pa bi znala druga zapeti.

* Teržaški mestni župan g. Porenta je, kakor piše „Il. Primorjan“, toliko opravil, da se učenci za laško gimnazijo morejo zapisovati. Sklenili so tudi v seji mestnega odbora deželnega poglavarja prositi, naj jim pové, zakaj da je vzelo ministerstvo tej gimnaziji pravice očitnih šol. — To bi pač lahko že vedeli, če niso še vsega spomina zgubili — ljubi teržaški mestni očetje!

* Dr. Hurban, znani slovaški rodoljub in župnik, izvoljen je na mesto rajnega dra. Kuzmánya za protestantovskega superintendenta na Slovaškem. Verniki so povsod s to volitvijo kar zelo zadovoljni.

* Kolera zgrabi v Ljubljani, kakor poročajo „Novice“, še zmiraj kterege, gotovo pa vsak pondeljek največ, ker ob nedeljah popoldne in po noči so kerčme najbolj polne tacih ljudi, ki zmernosti ne poznajo!

Loterija.

Gradec, 24. oktobra:

35 59 90 88 71.

Prihodnje srečkanje je 7. novembra 1866.

Dunajska borsa 30. oktobra 1866.

5% metalike	59.30
5% nacional	66.40
1860 derž. posoj	79.60
Bankine akcije	707.—
Kreditne „	15.5
London	128.30
Novi zlati	6.09
Srebro	127.—